

We zwijgen niet langer

Weinig hashtags hebben zo veel impact gehad als #MeToo. Journalist **Sonja Alferink** maakt na tweeënhalf jaar de balans op.

Zijn we anders gaan kijken naar mannen met macht, of naar mannen in het algemeen?

Een roekeloze, domme, op seks beluste stagiair. Dat was het niet bepaald sympathieke beeld dat veel mensen hadden van Monica Lewinsky, de vrouw die halverwege de jaren negentig een affaire had met de Amerikaanse president Bill Clinton. 'Ex-stagiair stort Clinton in diepe crisis', kopten de Nederlandse kranten. Het liep niet goed af voor de jongedame in kwestie. Clinton bleef president, Lewinsky verdween van de radar.

Totdat ze een paar jaar geleden weer opdook met een bijzonder inspirerende TED-talk, waarin ze haar eigen ervaringen gebruikte in een vlammend betoog tegen *cyberbullying*. En afgelopen zomer was daar *The Clinton Affair*, een zesdelige documentaireserie waarin – de titel zegt het al – de affaire voor het eerst vanuit háár perspectief werd belicht.

Op het scherm verscheen een prachtige, intelligente vrouw van midden veertig, die kwetsbaar en tegelijkertijd sterk terugclaimde wat haar was afgenomen: haar eer en haar bestaansrecht. Kijkers vielen nog net niet om van verbazing. Het beeld dat we collectief van haar hadden gevormd, klopte niet met de vrouw die hier strijdvaardig, maar zonder te oordelen haar aangrijpende levensverhaal vertelde. 'Boven alles is *The Clinton Affair* het slotstuk van de rehabilitatie van Monica Lewinsky', schreef *de Volkskrant* in een recensie. 'Monica Lewinsky is erbovenop gekomen – en hoe', kopte *NRC*. Kortom: in plaats van uitgekotst en vernederd te worden door de publieke opinie wordt Lewinsky deze dagen begroet met respect, bewondering en warmte. En krijgt oud-president Clinton steeds meer kritische vragen. *What happened?* Vanwaar die ommezwaai? Hoe kan het dat zelfs progressieve talkshowhosts en uitgesproken feministen de Amerikaanse twintig jaar geleden wegzetten als een bimbo en nu en masse vol schaamte toegeven dat ze verkeerd zaten?

Juist, #MeToo *happened*. En in het licht van #MeToo is alles anders. Maar wat betekent dat precies? Zijn we anders gaan kijken naar mannen met macht, of naar mannen in het algemeen? Oordelen we anders over wie schuld heeft en wie de schaamte moet dragen? En wat doet dat veranderde beeld met de manier waarop vrouwen naar zichzelf kijken? Maakt het ze zelfbewuster, of is er in de praktijk eigenlijk nauwelijks iets veranderd? Kortom: wat heeft tweeënhalf jaar #MeToo ons gebracht?

Mannen met macht

First things first. Waar ging #MeToo ook alweer over? En over wie? Over mannen met macht, bleek in die eerste weken van de herfst van 2017. Bij bosjes vielen ze om. Het begon met Harvey Weinstein natuurlijk, de Hollywoodmagnaat die decennialang minstens tientallen vrouwen aanrandde en verkrachtte en dat via een onvoorstelbaar en schaamteloos systeem van machtsmisbruik onder de pet probeerde te houden. Met de aantijgingen tegen hem, na een puik staaltje onderzoeksjournalistiek van *The New York Times*, begon het balletje te rollen. 'Write *'me too'*,' tweette actrice Alyssa Milano, 'als je ooit seksueel bent geïntimideerd of aangerand.'

Vrouwen gaven gehoor aan die oproep. En hoe. Als gevolg van alle verhalen die werden gedeeld, verloren alleen al in de Verenigde Staten honderden mannen met macht hun baan en imago: hoogleraren, presentatoren, theaterdocenten en concertdirigenten. Maar het bleef niet bij invloedrijke mannen alleen. #MeToo ging ook over de buurman. Over ex-vriendjes. Over collega's. Dat roept de vraag op: gaat deze beweging over macht of over mannen en mannelijkheid in het algemeen? Legt #MeToo bloot wat macht met een mens kan doen of laat de ►

Het zit niet in de aard van mannen, het gaat om hun machtspositie

grote omvang van ‘ook ik’ zien dat mannen inderdaad agressiever (kunnen) zijn? Dominanter dan vrouwen? ‘Nee,’ zegt Linda Duits, schrijver en onderzoeker en gespecialiseerd in gendersues. ‘#MeToo gaat niet over gender, maar over macht. Seksueel misbruik of seksuele intimidatie gebeurt vaak in situaties waarin macht een rol speelt. Het zit niet in de aard van mannen, het gaat om de machtspositie. En mannen hebben nou eenmaal over het algemeen nog steeds meer macht dan vrouwen. Maar als we de rollen omdraaien, gebeurt precies hetzelfde. We weten bijvoorbeeld dat seksueel geweld veel voorkomt in mannen-gevangenissen in Amerika en dat niet medegevangenen, maar vrouwelijke bewakers daar vaak de dader van zijn.’

Oeps, mijn hand op je bil

Maar hoe zit het dan met de mannelijke hormoonhuishouding, die werkt toch wel degelijk anders dan die van vrouwen? Wetenschapsjournalist Jop de Vriese zocht dat uit voor een reeks artikelen over mannelijkheid in *De correspondent*. ‘Kijk,’ zegt hij, ‘testosteron bestaat, het heeft geen zin om dat te ontkennen. Maar het is niet zo dat het een man bijvoorbeeld per definitie agressiever maakt. Het ligt veel complexer. Testosteron doet wel iets in je lichaam, je kunt er bijvoorbeeld opgewonden van raken, maar uiteindelijk bepalen de omstandigheden en de cultuur wat je daarmee doet en of je daarmee wegkomt.’ Ook De Vriese stelt daarom dat de #MeToo-beweging in de eerste plaats gaat om hiërarchie en niet om de biologische verschillen tussen vrouwen en mannen. ‘Mannen komen weg met dingen waarvan je denkt: hoe kán dat? Maar het gebeurt dus wel, omdat ze in de hiërarchie nu eenmaal vaak boven vrouwen staan. Daardoor zwegen mensen ook zo lang.’ Die conclusie werpt een nieuwe vraag op. Want ook al hebben

mannen wereldwijd nog altijd veel meer machtige posities dan vrouwen, machtige vrouwen zijn er natuurlijk wel degelijk. Maar in alle verhalen en getuigenissen in het kader van #MeToo horen we nauwelijks iets over vrouwelijke plegers van seksuele intimidatie en misbruik van macht. En als er wél melding van wordt gemaakt, lijken de gevolgen voor vrouwen toch minder verstrekkend dan voor mannen. Neem Katy Perry, de Amerikaanse zangeres die er door een mannelijk model van werd beschuldigd dat ze op een feest zijn broek en onderbroek uittrok zodat omstanders zijn piemel zouden zien. Daar ontstond nauwelijks serieuze ophef over. Hoe komt dat? De Vriese: ‘Als het over seks gaat, word je als man toch geacht het gewoon lekker te vinden. En anders had je het maar niet moeten laten gebeuren, dan had je maar sterker moeten zijn dan zij. Aanranding door een vrouw wordt door mannen bijna gezien als: ah joh, grappig.’

Duits: ‘Het is het oude, stereotiepe beeld van mannen als jagers die altijd maar seks willen en vrouwen die seks moeten ‘ondergaan’. Die gedachte maakt dat we het lastig vinden om vrouwen als daders te zien, maar ook om mannen of jongens als slachtoffer te zien, want dat past niet bij het ‘mannelijke’ beeld van jagen. #MeToo heeft daar weinig voor gedaan: de beweging heeft er niet voor gezorgd dat ook mannen zich veilig genoeg voelen om hun verhaal te delen.’

Journalist Jelle Brandt Corstius kwam niet lang na het verschijnen van de eerste #MeToo-tweets ook met zijn verhaal naar buiten en werd verguisd: niet de man die hij beschuldigde van verkrachting, maar hij werd afgeschilderd als boosdoener, omdat hij de media had gekozen als plek om zijn verhaal te delen. Dat is een veelgehoord argument in gesprekken over #MeToo: hoe fout het is om mannen zonder enige vorm van

proces ‘voor de leeuwen te gooien’. Natuurlijk verdient iedereen een eerlijk proces. Natuurlijk kunnen er soms kanttekeningen worden geplaatst bij de rol van de media. Maar dit soort argumenten maakt de discussie monddood. Net als het denigrerende ‘oeps, *metootje!*’ dat mannen nogal eens gekscherend plegen te zeggen als ze stiekem wel weten dat ze te ver zijn gegaan met een hand op een bil of een seksueel getinte opmerking richting een collega. Dat is jammer. Want dit soort argumenten vormt natuurlijk niet de kern van waar #MeToo over gaat. De kern van de discussie is: mannen gaan nogal eens over grenzen heen in hun gedrag naar vrouwen, bewust dan wel onbewust. Dáár moet je het over hebben. Over hoe dat kan, en hoe je dat kunt voorkomen. Niet altijd vol oordeel; wél met de bereidheid om eerlijk te zijn en met de moed om naar jezelf te kijken. En dat gebeurt nog niet genoeg.

Winst

Er is wel een verschil met een aantal jaar geleden: vrouwelijke slachtoffers worden nu wel serieus genomen. Multimiljonair Jeffrey Epstein bijvoorbeeld, beschuldigd van seksueel misbruik van talloze minderjarige meisjes en grof misbruik van macht, kwam er niet meer mee weg. Zijn vriend prins Andrew, zoon van de Britse koningin Elizabeth, ook niet. Die groef afgelopen herfst zijn eigen graf in een ontluisterend tv-interview en werd door het koningshuis op non-actief gezet. De Amerikaanse Brett Kavanaugh werd een jaar eerder aangesteld als opperrechter, ondanks ernstige aantijgingen van aanranding. Kavanaugh werd (nipt) benoemd, maar hij had zich wél moeten verantwoorden voor de Amerikaanse Senaat. Ook in Nederland worden vrouwen serieus genomen. Zo gaf RTL twee maanden geleden aan voorlopig te stoppen met *De villa*, nadat er ophef

was ontstaan over het realityprogramma. De datingshow werd van de zender gehaald na twee fragmenten waarin een man zich ‘s nachts aan een vrouw opdrong.

Vrouwen die hun mond opentrekken, worden niet meer standaard weggezet als zielig, onbetrouwbaar of gezien als schadelijk voor de carrière of de reputatie van de man. Voor vrouwen creëerde de massaliteit van lotgenoten die hun ervaringen deelden bovendien een gevoel van veiligheid dat nodig is om zelf naar buiten te treden. ‘Ik ook’ werd: ‘Wij allemaal.’ In *Vanity Fair* omschreef Monica Lewinsky dat gevoel als ‘*the safety that comes from solidarity*’. In datzelfde artikel stelt ze dat ze waarschijnlijk niet anders was gaan denken over wat haar is overkomen – vragen over schaamte, schuld, (on)gelijkwaardigheid en macht – zonder de opkomst van de #MeToo-beweging.

Dat is winst. En het is winst dat vrouwen daarin zélf het voortouw hebben genomen en zo niet alleen zichzelf een dienst hebben bewezen, maar ook maatschappelijk gezien meer ruimte hebben geclaimd. Tegelijkertijd heeft #MeToo pijnlijk blootgelegd hoe ongelijkwaardig de verhouding tussen mannen en vrouwen en de verdeling van de macht nog altijd is. De echte uitdaging ligt daarom in de manier waarop we dáármee omgaan. Gaan we eindelijk werk maken van een gelijke maatschappelijke positie voor vrouwen? Zijn mannen bereid die ruimte te geven? Zijn vrouwen bereid die gelijkheid te claimen? En durven we dan ook af te zien van het beeld van mannen als agressieve jagers ‘omdat ze nou eenmaal zo zijn’? Kunnen we vrouwen óók als dader zien en maken we ruimte voor mannelijke slachtoffers binnen de context van #MeToo? Als we dat soort vragen met ‘ja’ kunnen beantwoorden, is #MeToo als emancipatoire beweging pas echt geslaagd. •